

6.

Kis- és középvállalkozások finanszírozásának lehetőségei

Bevezetés

Jelen tanulmány **célja** a kis- és középvállalkozások finanszírozási **lehetőségeinek** bemutatása, kiemelve azokat a **sajátosságokat**, amelyek a dél-alföldi régióra jellemző ágazati szerkezetből, területi eltérésekből adódóan az országos szintű finanszírozási kínálatot a régió vonatkozásában eltérítik, modulálják.

1.

Kis- és középvállalkozások finanszírozási szükséglete

Kiindulópontként rögzíthető az a gondolat, hogy minden vállalkozásnál – mérettől függetlenül – a finanszírozás elsődleges célja a **versenyképesség javítása, a növekedés**. A növekedést valamilyen konkrét teljesítménymutató (pl. árbevétel, hozzáadott érték) alakulásán keresztül mérhetjük le. A növekedés feltétele a **termelési tényezők** bővítése, ami **nem szűkíthető le a tőkeszükséglet biztosítására**, hanem magában foglalja emellett a megbízható, szakképzett munkaerőt, a vállalkozás infrastruktúráját, a működtetéshez szükséges szakismereteket, a felmerülő kockázatok kezelését, a vezetési struktúrát, módszereket stb.

Lényegében a vállalkozó dönti el, hogy vállalja-e a növekedést vagy lehetőségei alapján inkább a szinten tartást választja.

A kis- és középvállalkozások **fejlődési útja** és a **tőkeigényük** vonatkozásában az alábbi általános összefüggések emelhetők ki:

- A hazai kis- és középvállalkozások nagyrészt az állami és szövetkezeti tulajdonból részesedve jöttek létre mintegy ezek „jogutódjaként”.
- Az eredeti alapításokat tekintve az elemzések megállapítják, hogy ezek „tőke nélküli” vállalkozásokként alakultak, olyan tevékenységek végzésére, amelyeknek tőkeigényessége alacsony. Ezen vállalkozások jellemzője, hogy nem fejlesztés-orientáltak, inkább a családi fogyasztás és felhalmozás biztosítása az elsődleges motivációs tényező.
- A mikrovállalkozásoknál nagyobb vállalkozások létrehozásához egyértelműen tőkebevonás szükséges.

A vállalkozások és növekedés összefüggésrendszere több szempont szerint vizsgálható, így a **tulajdonosok szerinti bontásban, méret szerinti, regionális és ágazati jellemzők** szerint.

Tulajdonosok szerinti vizsgálat

Közismert, hogy a gazdasági növekedés és egyensúly elsősorban a külföldi tulajdonban lévő vállalkozások teljesítményének tudható be. A vállalkozások teljes körét tekintve 1996-1999 között a nemzetgazdasági átlagot meghaladóan kizárólag a külföldi tulajdonú vállalkozások bruttó hozzáadott értéke növekedett. A régióban is egyre nagyobb szerepet játszanak a

külföldi érdekeltségű vállalkozások, bár az infrastrukturális feltételek, a területi elhelyezkedés és a gazdasági szerkezet mint a külföldi tőke vonzóképességét meghatározó elemek nem teszik igazán vonzóvá a régiót még akkor sem, ha ezt a fogadókészség magas szintje feljavítani is törekszik.

Az 1998. december végi adatok szerint a dél-alföldi régió vállalkozásaink 2,5%-a, összesen 2368 vállalkozás működött külföldi tőkével. Az előbbieken felvázolt alacsony szintű vonzóképességet támasztja alá az az adat, mely szerint ez az országosnak mindössze 9%-át adta.

A tendenciákat tekintve a külföldi tulajdonú vállalkozások által elért nettó árbevétel 1998-ban egyharmadát adta a régió összes vállalkozásának nettó árbevételéből és nem meglepő módon ezen vállalkozások súlya az iparban a legjelentősebb, ha az ágazati megoszlásukat tekintjük.

A kis- és középvállalkozások és a külföldi érdekeltségű vállalkozások közötti összefüggéseket a rendelkezésre álló adatok alapján az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- A foglalkoztatott létszámot tekintve ezek a vállalkozások az összes alkalmazott 19%-át foglalkoztatták a régióban 1998-ban és e vállalkozások 40%-a mindössze egy-két fővel működött. Mindebből adódik a következtetés: létszámot tekintve a külföldi tulajdonú vállalkozások között a mikrovállalkozástól a nagyvállalatokig terjedően „minden méret” megtalálható.
- Ezen vállalkozások tőkepozícióját a jegyzett tőkével mérve már árnyaltabb képet kaphatunk, pontosabban behatárolhatjuk a vállalkozások elhelyezkedését a „vállalkozások térképén”. A külföldi érdekeltségű vállalkozások jegyzett tőkéje 1998-ban 139,5 milliárd forint volt, a vállalkozások átlagos nagysága 207 millió forintot tett ki a régióban. Az adatokat tekintve e vállalkozások inkább a középvállalkozási és nagyvállalati kategóriákba eshetnek.

Az összefoglaló következtetést a finanszírozás szempontjából úgy határozhatjuk meg, hogy **duális gazdasági szerkezet** nem egyszerűsíthető le a lemaradó belföldi tulajdonú kis- és középvállalkozások és a prosperáló külföldi tulajdonú, inkább nagyvállalati formában működő vállalkozások feloldásra váró ellentétéként. (A korábbiakban annak reális veszélyével kellett számolni, hogy a gazdaság a külföldi és hazai tulajdon mentén szakad két részre.)

A duális szerkezet, a vállalkozások differenciálódása sokkal inkább az alábbiakban vizsgálandó területeken következik be, illetve az elszakadást ezen ismérvek szerint ragadhatjuk meg.

Méret szerinti vizsgálat

Országos adatokat tekintve 1999-ben a versenyszférában a kettős könyvvitelű vállalkozásoknál a **bruttó hozzáadott értéken** az egyes vállalkozások méret szerinti bontásban a következők szerint osztozkodtak a bruttó hozzáadott értéken: a bruttó hozzáadott érték 62%-át a nagyon, 25%-át a közepes, 13%-át a kisvállalkozások termelték meg. Felmérések szerint 1996 és 1996 között a **közepes és nagyvállalatok teljesítménye nőtt** a nemzetgazdasági átlagot meghaladó mértékben, míg a **mikrovállalkozások teljesítménye stagnált**, a **kisvállalkozások csoportja** pedig a lemaradókhoz tartozva a nemzetgazdasági átlagnál alacsonyabb növekedést mutatott.

Régió szintű adatok nem állnak rendelkezésre a vállalkozások mérete és a növekedés közötti összefüggés vizsgálatára, de országos adatbázisra, illetve kitekintéssel készült felmérések azzal az érdekes következtetéssel zárulnak, hogy a **növekvő vállalkozások** előfordulási gyakorisága nagyobb a **mikro-, kis- és közepes vállalkozások** között, míg a nagyvállalatok inkább az ún. zsugorodó vállalkozások csoportjába tartoznak.

Regionális jellemzők vizsgálata

A dél-alföldi régió regionális szintű teljesítményének mérésére szintén a bruttó hozzáadott érték alakulása szolgálhat a legmegbízhatóbb etalonként, a legpontosabb iránytűként.

A régiók között az 1999. évi GDP adatok szerint az alábbi sorrend adódik:

	Régió	GDP (%)
1.	Közép-Magyarország	56,8
2.	Nyugat-Dunántúl	10,6
3.	Közép-Dunántúl	9,5
4.	Észak-Magyarország	5,9
5-6.	Észak-Alföld Dél-alföld	5,8
7.	Dél-Dunántúl	5,5

A vállalkozások növekedését és regionális elhelyezkedését vizsgálva az alábbi tendenciák figyelhetők meg:

1. A növekvő vállalkozások aránya a nemzetgazdasági átlagot meghaladja a nyugat-dunántúli régióban.
2. A dél-alföldi régióban a növekvő vállalkozások aránya elmarad a nemzetgazdasági átlagtól.

Ágazati jellemzők vizsgálata

A régió bruttó hazai termékből való alacsony részesedése elsősorban a gazdaság ágazati szerkezetével függ össze.

A GDP termelésben az élenjáró ágazatok – 1999-ben a bruttó hozzáadott érték közel 25%-át ezek állították elő – a gépgyártás, valamint a nagy- és kiskereskedelem. Ezen ágazatokhoz hozzáadva a kokszyártás, kőolaj-feldolgozás, a villamosenergia-ellátás, posta és távközlés, az ingatlanügyletek, a gazdasági szolgáltatások ágazatait már a létrehozott bruttó hozzáadott érték 60%-áig juthatunk el.

A **növekvő vállalkozások** csoportja alapvetően szintén a GDP-hez legnagyobb arányban hozzájáruló ágazatokon belül helyezkedik el: gépgyártás, építőipar, járműjavítás, nagy- és kiskereskedelem, posta és távközlés, az ingatlanügyletek, gazdasági szolgáltatások. Érdekes megfigyelni, hogy az említett ágazatokban az építőipar kivételével a közepes és nagyvállalatok esetében a külföldi tulajdon a meghatározó. Ezzel szemben az építőiparban és

az ingatlanügyletek tekintetében a belföldi magántulajdonú vállalkozások járulnak hozzá nagyobb mértékben a bruttó hozzáadott értékhez.

A nem növekvő, **zsugorodó vállalkozások** aránya a dél-alföldi régióra jellemző **ágazatokban magas**, így mezőgazdaság, élelmiszeripar, textilipar, kőolaj-feldolgozás, halászat, valamint a régióra nem jellemző ágazatok közül ide tartozik a kokszyártás, villamosenergia-ipar stb.

A GDP megoszlása országos szinten, valamint a dél-alföldi régió vonatkozásában gazdasági ágak szerint 1998-ban az alábbiak szerint alakult:

GAZDASÁGI ÁGAK	DÉL-ALFÖLDI GDP (%)	ORSZÁGOS GDP (%)	MEGYÉK (BUDAPEST NÉLKÜL) GDP (%)
Mezőgazdaság, vad- és erdőgazdálkodás, halászat	13,0	5,5	8,1
Ipar	25,9	28,2	33,6
Építőipar	4,3	4,6	4,9
Szolgáltatások	56,8	61,7	53,4
Összesen:	100,0	100,0	100,0

Forrás: Magyarország kistérségei, Dél-alföld, KSH 2000. június

A táblázat adatai alapján a kedvezőtlen gazdasági szerkezet adott:

1. A régió alapvetően mezőgazdasági jellegű, az iparon belül az élelmiszeripar meghatározó.
2. A GDP-termelésben a régió mezőgazdasága nagyobb, míg ipara kisebb arányban részesedett, mint a megyékben átlagosan.

A bevezető gondolatok között határoztuk meg azt az alaptételt, hogy a „finanszírozás elsődleges célja a versenyképesség javítása, a növekedés”.

A finanszírozás és növekedés közötti kapcsolat megragadása, mint cél-eszköz viszony túlzottan leegyszerűsít, ezért az összefüggés magasabb szinten, kiterjesztően értelmezett feltárása szükséges. Ehhez a következő **fő gondolati panelek** rögzítése szükséges:

1. A gazdaságpolitika fő célja a növekedés, ami különböző stratégiai fő célok mentén – gazdasági, infrastrukturális, társadalmi – tölthető meg tartalommal.
2. A gazdasági stratégiai fő cél tovább bontható, így adódik a gazdasági részstratégiai célok rendszere, így:
 - Innováció, K+F
 - **Kis- és középvállalkozások**
 - Kereskedelmi hálózat

- Idegenforgalom stb.
- 3. A kiválasztott stratégiai (rész)célhoz hozzá kell rendelni azt az erőforrásrendszert, ami a kitűzött cél(ok) megválasztását hatékonyan elősegíti.

Az erőforrásrendszer elemeit az alábbiak szerint rögzíthetjük:

- **Humán erőforrások** (tervezők, döntés-előkészítők, döntéshozók, végrehajtók, ellenőrzők)
- **Pénzügyi ösztönzők** (tőkejuttatások, költségvetési támogatások, kedvezményes hitelkonstrukciók, kamat- és adókedvezmények)
- **Központi szabályozás eszközei** (fejlesztési területek meghatározása, tevékenységek fejlesztése/visszafejlesztése, áttelepítése, állami tulajdonú vállalatok alapítása, állami megrendelések preferálása, fejlesztési területek kijelölése)
- **Infrastrukturális beruházások** (energetikai rendszerek, vízellátás, közlekedés, ipari parkok, K+F kapacitás megteremtése/bővítése, szakemberképzés stb.).

A fenti gondolati panelek közül a továbbiakban figyelmünket a kis- és középvállalkozásokra mint gazdasági stratégiai rész célra, a rész cél megvalósításához szükséges erőforrásrendszerből pedig a pénzügyi ösztönzők meghatározott csoportjaira fókuszáljuk.

II.

Kis- és középvállalkozás finanszírozási stratégia, az eszközrendszer főbb elemeinek bemutatása

A Kormány a mikro-, kis- és közepes vállalkozások fejlesztésére középtávú stratégiát hirdetett (1161/1998. (XII.17.) Kormányhatározat), mely **tizenkét pontban** rögzíti a stratégiai célok, valamint az azokat konkretizáló, tartalommal kitöltő feladatokat.

A **stratégia 6. pontja** nevesíti azokat a területeket, amelyek fejlesztése szükséges a kis- és középvállalkozások „finanszírozási gondjainak enyhítése érdekében”:

1. Mikro-hitel program korszerűsítése.
2. Forrásbővítés a fejlesztések, beruházások támogatására, illetve egyes szakmákban a forgóeszköz finanszírozás vonatkozásában.
3. Kisebbségi állami tulajdonosi részvétellel működő kockázati tőkealapok, melyek az innovatív kis- és középvállalkozások tőkeállátásához és a regionális projektek megvalósításához járulnak hozzá.
4. Garanciarendszerek bővítési lehetőségei, beleértve a garancia/garanciadíj kedvezményeket.
5. Kisméretű vállalkozások hitelhez jutásának elősegítése, a hitelintézetek érdekeltségének javításával.

A következőkben a kis- és középvállalkozások finanszírozási lehetőségeit” a fentiekben **felsorolt eszköztár kirészletezésével** mutatjuk be arra törekedve, hogy a kis- és középvállalkozások számára beazonosíthatóvá váljék, hogy a **működtetéshez**,

gazdálkodáshoz, fejlesztéshez milyen forrásszervezési, forrásbevonási lehetőségek állnak rendelkezésre, illetve ezek közül a kitűzött célok megvalósításához melyek szolgálhatják a leghatékonyabban. Jelen tanulmány a terjedelmi korlátok miatt nem célozhatja meg a források teljes körű, a finanszírozás kínálat teljes spektrumát felölelő finanszírozási térkép elkészítését.

Az előbbi negatív céllal szemben – nem kíván a tanulmány – **pozitív célokként** az alábbiak rögzíthetők:

- A finanszírozási lehetőségeket, kínálatot **regionális megközelítésben** tárgyaljuk. Arra a kérdésre keressük a választ, hogy a dél-alföldi régió kis- és középvállalkozásainak a tanulmány 1. pontjában vizsgált finanszírozási szükséglete, kereslete, illetve régióspecifikus problémái milyen módon elégíthetők ki, illetve orvosolhatók.
- A fentiekből folyik a következő részcél: a finanszírozási lehetőségek bemutatásánál a **probléma szerinti rendszerezésre** törekszik a tanulmány: konkrét finanszírozási problémára konkrét „finanszírozási válasz” születhessen.
- Jelen tanulmány céljait és tartalmát tekintve egy **ismeretterjesztő anyag**, amely a kis- és középvállalkozások versenyképességét és jövedelemtermelő képességét javító, azt fokozó finanszírozási lehetőségek **problémaorientált általános bemutatása** mellett a finanszírozási piacon jelenlévő **aktuális finanszírozási termékek** leírását kíséri meg. Az aktualitásra törekvés azonban több ponton csorbát szenvedhet, mivel bizonyos területeken (pl. agrárgazdasági, környezetvédelmi stb. támogatások) az év végén várható a pályázatok meghirdetése.

1. Mikrohitel program

Felvezetésként a **pénzpiac által finanszírozott/nem finanszírozott** vállalkozások kategóriáiból indulhatunk ki. (Ez a kiindulópont a finanszírozás egészének szempontjából is dimenzionálási lehetőséget ad: leegyszerűsítve a finanszírozási eszközöket két nagy csoportra bonthatjuk, ezek a **pénzpiaci** – piaci törvényszerűségekkel, intézményrendszerrel, feltételekkel specifikálható -, valamint a **nem pénzpiaci** – azaz támogatási elemeket, kedvezményeket inkorporáló, valamilyen módon az állam mögöttes finanszírozási vagy egyéb szerepvállalásával működtetett, azt feltételező – **finanszírozás**. Lesújtó az a tény, miszerint a **vállalkozások mintegy 90%-ának** nincs esélye arra, hogy bankhitelhez, azaz pénzpiaci forráshoz jusson.

A pénzpiaci források bevonásának nehézségét az erre vonatkozó tanulmányok az alábbi okokkal magyarázzák.

- A pénzpiaci hitelezés alaplogikája, vagyis a hitelképesség és a vállalkozás méretének összefüggése egyértelműen negatív irányba determinálja – és ezen a ponton kimondható, hogy az összefüggés sajnálatos módon a tanulmány vizsgálati célcsoportját érintő kis- és középvállalkozásokat érinti leginkább kedvezőtlenül – a forráshoz jutás lehetőségét: kis vállalkozás => kis hitel.
- A fenti alapösszefüggés tovább árnyalható a probléma kellőbb feltárása érdekében: a bankok és más hitelintézetek szemszögéből a **kis összegű hitelek az átlagosnál nagyobb kockázatot jelentenek**. A kis összegű hitelek nagysága az értékhatárokat tekintve 5-10 millió forint között helyezhető el.

Ezen vállalkozások vonatkozásában sérül a pénzügyi közvetítő rendszer fő funkciója, a megtakarítások és a finanszírozási kereslet optimális találkozása.

A fentiekben feltárt összefüggéseket még közelebbről az alábbi táblázat adataival vizsgálhatjuk meg:

MÉRETKATEGÓRIA	KÜLSŐ FINANSZÍROZÁS IRÁNT ÉRDEKLŐDŐK ARÁNYA	BANKHITELHEZ JUTOTT VÁLLALKOZÁSOK ARÁNYA
Alkalmazott nélküli	47,0%	7,3%
Mikrovállalkozás	49,9%	19,3%
Kisvállalkozás	38,7%	38,9%
Közepes vállalkozás	28,6%	60,7%
Súlyozott átlag	47,5%	12,7%

Forrás: Kis- és középvállalkozói konjunktúrajelentések. Kisvállalkozás-fejlesztési Intézet, 1997-1998.

A táblázat adatai alapján levonható a következőzés: minél nagyobb a külső finanszírozás iránti igény, annál kisebb a bankhitelhez jutás lehetősége. Ennek oka az, hogy a **méretkategória** szerint **kisebb méretű vállalkozások finanszírozás iránti igénye** meghaladja a nagyobb méretűekét, de ezen a ponton belép a kis vállalkozás => kis hitel alapösszefüggés és az ezzel természetesen együttjáró finanszírozási vákuumhelyzet. Becslések szerint a hiteligénnyel fellépő vállalkozások – ezek főként az alkalmazott nélküli és mikrovállalkozások csoportjában jelentősek, míg a kis- és közepes vállalkozások ugyan átlagos hiteligényüket tekintve nagyobb hitelkereslettel, de összességében alacsonyabb finanszírozási igénnyel jelennek meg a pénzpiacon – közül a mikrovállalkozások átlagos hiteligénye 5 millió forintba tehető, míg teljes hiteligényük 261 milliárd forintnak adódik összességében.

Az előbbiekből folyik, hogy egy olyan forráskonstrukciót kellett létrehozni, amely biztosítja a pénzpiaci forrásokból „kisemizett” mikrovállalkozások számára a pótlólagos tőkebevonást.

A konstrukcióval szemben támasztott **követelményeket** és ezek **teljesülését** az alábbiak szerint foglalhatjuk össze:

- A klasszikus értelemben vett **banki hitelezési politika elveit** több ponton áttörő konstrukciót kellett létrehozni, megtartva értelemszerűen a prudens hitelezés követelményeit.
- A mikrohitelezés sajátosságainak megfelelő hatékony konstrukció és intézményi háttér elősegítheti, hogy a kis összegű hitelek iránti kereslet kielégítést nyerjen, illetve a mikrohitelezés a **pénzpiacba integrálódva, pénzpiaci feltételek szerint** működhessen.

A mikrohitelezés tartalmi jegyeinek változása, a konstrukció fejlődése az alábbi módon kísérelte meg enyhíteni a mikrovállalkozások forráséhségét:

Kamatpolitika

A mikrohitelezés az olcsó forrásbiztosítás egyik alternatívájaként jelent meg, magában hordozva az **ún. támogatott programok** jellemzőit, amelyek közül a leglényegesebb az **alacsony**, esetlegesen **negatív reálkamatláb**. A támogatott programok gyengeségeként emelhető ki az, hogy ezeknek vállalkozás-élénkítő hatása elmarad a kívánatostól, mivel alacsony kamatozású forrásból csak kevés, azaz a vállalkozás életútgörbéjén a növekedési pályára való átlépéshez **nem elegendő** forráshoz juthat hozzá a vállalkozás.

A mikrohitel kamata a „régí” konstrukciónál 11% volt, jelenleg a kamat a szerződéskötéskor érvényes jegybanki alapkamathoz igazodik, amely jelenleg 10,3%.

A konstrukció „piacosítására” irányuló törekvést jelzi, hogy a Gazdasági Minisztérium munkaprogramja 2000-2002. évi feladatai között szerepelteti az **ún. fenntartható mikrohitel** program kidolgozását, melynek lényege:

- a vállalkozás szinten tartása helyett a **fejlődés előmozdítása** az elsődleges cél,
- a fenntartható konstrukció lényege a **pénzpiac finanszírozási logikájának beemelése**: a magasabb kockázatvállalásért nagyobb kamatokat kell fizetnie a hitelfelvevőnek.

Forrásnagyság, hitelösszeg, kihelyezések

A mikrohitel programot Magyarországon PHARE és a magyar kormány által biztosított forrásokból finanszírozzák. A folyósítások nagysága az 1992-es kezdés óta 1999. májusig 8.035 ezer forintot tett ki. (Ezt a tényadatot érdemes összevetni a mikrovállalkozások becsült 261 milliárd forintos tőkeszükségletével.)

A konstrukció keretében igényelhető hitelösszeg tendenciájában növekvő, **2001. október 15-től 3 millió forintról 6 millió forintra** emelkedett. Az **átlagos hitelnagyság összege** szintén a forrás iránti kereslet növekedését támasztja alá: az 1992-ben még mindössze **267 ezer forintra** rúgó átlagos hitelösszeg 1999. májusára elérte a **926 ezer forintot**.

Forgóeszköz-finanszírozás

Legfeljebb a felső összeghatár **50%-a, azaz 3 millió forint** használható fel forgóeszköz vásárlásra. Ha a vállalkozás **kizárólag** forgóeszköz-finanszírozásra igényli a hitelt, két vonatkozásban kell az általánostól eltérő különös feltételeket alkalmazni:

- a **türelmi idő** ebben az esetben a fő szabály szerinti 6 hónapos időtartam helyett **3 hónap**,
- a hitel futamideje az általános szabály – 0,5-3 éves futamidő – helyett **maximum 6 hónap** lehet.

Egyéb hitelkondíciók

Futamidő: jelenleg maximum 3 év lehet, 6 hónapos türelmi idővel. Az összeghatár emelkedésére tekintettel a futamidő hosszabbítása várható 2002-ben.

Kötelező saját erő: az igényelt hitelösszeg 20%-a.

Hiteligénylők alanyi körének meghatározása: a jogosultság konjunktív feltételrendszer által behatárolt: a vállalkozás maximális árbevétele 100 millió forintban, az alkalmazotti létszám maximum 9 főben került felső korlátként rögzítésre.

Fedezet: ingatlan, ingó, 10 ha-nál nagyobb egybefüggő földterület AK-ként 3.500 HUF értékben vagy az adásvételi szerződésben meghatározott vételár szerint.

Hozzáférhetőség:

- a 18 helyi vállalkozói központon keresztül, a dél-alföldi régióban:

Bács-Kiskun Megyei Vállalkozásfejlesztési Alapítvány

6000 Kecskemét, Ipoly u. 1/a.

Tel./Fax: 76/485-505, 485-504

Békés Megyéért Vállalkozásfejlesztési Közhasznú Közalapítvány

5600 Békéscsaba, Árpád sor 18.

Tel./Fax: 66/442-520

Csongrád Megyei Vállalkozói Központ – Progress Vállalkozásfejlesztési Alapítvány

6722 Szeged, Tisza L. krt. 63.

6701 Pf.: 1118

Tel.: 62/483-683, 441-111, Fax: 62/483-233.

2. Forrásbővítési lehetőségek beruházásokhoz, fejlesztésekhez, forgóeszköz finanszírozáshoz

Elérkeztünk a finanszírozási lehetőségek legszélesebb tárházát felvonultató tárgykörhöz. A „**forrásbővítés**” mint az egyes finanszírozási lehetőségek **közös külső megjelenési formája** lényegileg vezérlő eszmeként a kiindulópontként felvázolt mind az öt finanszírozási területet **áthatja és alapvetően meghatározza.**

Ezen finanszírozási terület elhatároló ismérveit, differentia specifikáit a többi finanszírozási lehetőséghez képest az alábbiak szerint határozhatjuk meg:

1. A többi finanszírozási módozat **közvetlen kapcsolatot** hoz létre a vállalkozás és a finanszírozás között (vállalkozás közeli finanszírozás). Ezzel szemben alkalmazható a finanszírozásnak egy **makroszintű** megközelítése is, amely nem pusztán a vállalkozásra tekint mint a gazdaság legkisebb önálló egységére, hanem annak gazdaságban elfoglalt helyét is bepozicionálva, differenciált **ágazati és regionális** aspektusok által meghatározottan alakítja ki a stratégiai célok rendszerét, és rendeli hozzá ehhez a tanulmány korábbi részében már felvázolt erőforrásrendszert, köztük a pénzügyi források eszköztárát.
2. Az 1. pontban kifejtettek szerint, illetve elhatároló ismérvek szerint egyrészt megkülönböztethetők a regionális finanszírozási **programok.**

Első lépésben a regionális felépítést vázoljuk fel a dél-alföldi régió vonatkozásában, illetve a dél-alföldi régiót kiemelve a jelenlegi hét régió közül:

A fenti területi szinteket **összekötő, összekapcsoló közös elem a területfejlesztés**, melynek fogalmát a területfejlesztésről és a területrendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény a következők szerint határozza meg (5. §):

A területfejlesztés az országra, valamint térségeire kiterjedő

- társadalmi gazdasági és környezeti **területi folyamatok** figyelése, értékelése, a szükséges tervszerű beavatkozási irányok meghatározása – rövid-, közép- és hosszú távú **átfogó fejlesztési célok, koncepciók és intézkedések** meghatározása, összehangolása és megvalósítása a **fejlesztési programok keretében**, érvényesítése az egyéb ágazati döntésekben.

A területfejlesztés feladatai példalózó jelleggel kerültek rögzítésre:

- az **ország különböző adottságú** térségeiben a társadalom és a gazdaság megújulását elősegítő, a térségi erőforrásokat hasznosító fejlesztéspolitika kidolgozása, összehangolása és érvényesítése,
- az elmaradott térségek felzárkóztatásának és **fejlődésének** elősegítése,
- a **gazdaság szerkezeti megújulásának** elősegítése az egyes **ipari és mezőgazdasági** jellegű térségekben, a munkanélküliség mérséklése,
- az **innováció** feltételeinek javítása a megfelelő termelési és szellemi háttérrel rendelkező központokban és az innovációk térségi terjedésének elősegítése,
- kiemelt térségek sajátos fejlődésének elősegítése,
- a befektetők számára vonzó **vállalkozói környezet** kialakítása.
- Az állam területfejlesztési feladatai különösen:
 - o elmaradott térségek felzárkóztatása
 - o szerkezetátalakítás
 - o közszolgáltatásokban meglévő területi különbségek mérséklése
 - o európai integrációs, innovációs stb. feladatok támogatása.

A területfejlesztés pénzügyi eszközei három nagy csoportra oszthatók:

- *Központi eszközök* (pl. területfejlesztési célokat szolgáló költségvetési előirányzat, vállalkozásokat segítő pénzügyi kedvezmények stb.);
- *Térségi eszközök* (pl. területfejlesztési célokat szolgáló központi költségvetési előirányzat, önkormányzatok infrastruktúra fejlesztését támogató területi kiegyenlítő pénzeszköz, helyi önkormányzatok által átadott források, helyi adókedvezmények stb.);
- *Egyéb eszközök* (pl. területfejlesztési célú segélyek, illetve hitelek; gazdálkodó szervezetek, érdekvédelmi szervezetek, gazdasági kamarák önkéntes hozzájárulásai stb.).

A megyei területfejlesztési tanácsok kiemelkedő szerepet töltenek be a területfejlesztési források elosztásában, a megyei területfejlesztési koncepció és program figyelembevételével döntenek a hatáskörükbe utalt pénzeszközök pályázati rendszer keretében történő felhasználásáról és a fejlesztések megvalósításáról.

Az ábrán bemutatott területi felosztás egyes elemeihez – tekintettel illetve illeszkedve a területfejlesztés pénzügyi forrásrendszerébe **különböző típusú finanszírozási források társíthatók**. A tanulmány célját és kereteit figyelembe véve csak a legfontosabb, már „bejáratott” módozatok, konstrukciók bemutatására szorítkozhatunk.

- A **Területfejlesztési Célelőirányzat** egyrészt a 216/1996. (XII.24.) Korm. rend. mellékletében felsorolt társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott, illetve az országos átlagtól jelentősen elmaradó **településekhez**, valamint a 91/2001. (VI.15.) Korm. rend. szerint meghatározott, területfejlesztési szempontból **kedvezményezett kistérségekhez** köthető. A hivatkozott rendeletek szerint a régióban

összesen 72 település tekinthető társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradottnak, míg a 23 kistérség közül 19 tartozik ebbe a státusba.

A rendelkezésre álló „legfrissebb” statisztikai adatok szerint a Dél-Alföldön a vizsgált időszakban, 1996-1998. között a **támogatott pályázatok** száma kétszeresére, a keretösszeg azonban ennél jóval mérsékeltebben növekedett, így összességében az **egy pályázatra jutó támogatási összeg csökkent**.

ÉV	TÁMOGATOTT PÁLYÁZATOK SZÁMA	TÁMOGATÁS M Ft	FEJLESZTÉS ÖSSZES KÖLTSÉGE M Ft	TÁMOGATÁS AZ ÖSSZES FEJLESZT. KÖLTSÉG %-ÁBAN	EGY PÁLYÁZATRA JUTÓ FEJLESZTÉSI KÖLTSÉG M Ft	EGY PÁLYÁZATRA JUTÓ TÁMOGATÁS M Ft
1996	101	872,5	3.106,0	28,1	30,8	8,6
1997	161	1.019,7	5.044,3	20,2	56,1	11,3
1998	207	1.090,5	6.521,3	16,7	31,5	5,3

Forrás: Magyarország kistérségei – Dél-alföld/KSH kiadvány, 2000. június

- **A területi kiegyenlítést szolgáló fejlesztési célú támogatások** a 216/1996. (XII. 24.) Korm. rend. szerinti társadalmi-gazdasági és infrastrukturális szempontból elmaradott települések, valamint a 91/2001. (VI.15.) Korm. rend. szerinti kistérségekhez köthető azzal az eltéréssel, hogy az igénybevevők körét az önkormányzatok, még pontosabban **a helyi önkormányzatok alkotják**.

(A Területfejlesztési Célelőirányzatnál a támogatás igénybevételére jogosultak körét elsősorban a vállalkozások alkotják, illetve ennél a támogatási formánál a kis- és középvállalkozások is pályázhatnak: belföldi székhelyű jogi személyek és jogi személyiséggel nem rendelkező szervezetek, egyéni vállalkozók, valamint belföldi állandó lakóhellyel rendelkező természetes személyek számára biztosított a támogatásra pályázás.)

A Dél-Alföldön a területi kiegyenlítést szolgáló támogatással megvalósult fejlesztések összes költsége meghaladta az 5,7 milliárd forintot, a támogatás összege ennél mérsékeltebben emelkedett, így a támogatás a fejlesztés összes költségéhez viszonyítva évről évre csökkent, ez pedig eltér az országos tendenciától.

TÁMOGATOTT PÁLYÁZATOK SZÁMA	TÁMOGATÁS M Ft	FEJLESZTÉS ÖSSZES KÖLTSÉGE M Ft	TÁMOGATÁS AZ ÖSSZES FEJLESZT. KÖLTSÉG %-ÁBAN	EGY PÁLYÁZATRA JUTÓ FEJLESZTÉSI KÖLTSÉG M Ft	EGY PÁLYÁZATRA JUTÓ TÁMOGATÁS M Ft
114	1.034,8	2.166,2	47,8	19,0	9,1
219	1.872,3	4.623,4	40,5	21,1	8,5
214	1.864,5	5.734,5	32,5	26,8	8,7

Forrás: Magyarország kistérségei – Dél-alföld/KSH kiadvány, 2000. június

- **Céljellegű Decentralizált Támogatás:** az Országgyűlés az önkormányzatok beruházási feladataihoz nyújtandó címzett és céltámogatások rendszeréről, „az önkormányzatok fejlesztési tevékenysége stabilitásának megteremtése érdekében” magas szintű jogszabályban, törvényi jogforrásban szabályozta a **helyi önkormányzatoknak nyújtandó címzett és céltámogatások** általános feltételeit,

valamint elszámolásának rendjére vonatkozó kérdéseket (1992. évi LXXXIX. törvény).

- **Címzett támogatás** igényelhető egyes nagy költségigénnyel járó beruházások, fejlesztések megvalósítására.

Céltámogatás a hivatkozott törvény évek szerinti, illetve időperiódusok szerinti bontásban meghatározott céloknak és feltételeknek megfelelő, 1 milliárd forint, illetve 1 milliárd forint alatti beruházási összköltségű önkormányzati beruházások megvalósításához igényelhető. A támogatható célokat a hivatkozott törvény 5. számú melléklete **2002-2004. évekre** a határozza meg.

A céljellegű támogatások összegét az éves költségvetési törvény határozza meg.

A Dél-alföld a 4 milliárd forintos céljellegű decentralizált keretösszegeből 15%-kal részesedett 1998-ban, ami közel 600 millió forintot jelentett.

Vidékfejlesztési célelőirányzat

A támogatásra jogosultak alanyi körét tekintve ez a célelőirányzat mind az önkormányzatok, mind a gazdálkodók számára rendelkezésre álló finanszírozási lehetőségek: a kedvezményezett települések gazdálkodó szervezetei, települési önkormányzatai és társulásaik, társadalmi szervezetek, valamint belföldi egyéni vállalkozói vagy mezőgazdasági őstermelői igazolvánnyal rendelkező őstermelői, természetes személyei, illetve ezek integrációi vehetik igénybe a vidékfejlesztési támogatást.

Ennél a pályázati rendszerénél a 2001-2002. évi forrásokra az igény benyújtása **2002. szeptember 15-ig folyamatos**.

A célelőirányzat keretében **támogatás igényelhető** az alábbi főbb célcsoportokra:

Ökológiai alapú komplex gazdasági fejlesztési programok

A támogatás mértéke max. 50%, de legfeljebb 10 millió forint lehet. A támogatás arányának és összegének az egyes célcsoportok szerinti bemutatását területi korlátok miatt mellőzzük, de általánosságban rögzíthető az 50%-os támogatási arány).

Helyi jellegzetességű, tájspecifikus mezőgazdasági tevékenység

és erre épülő élelmiszer feldolgozás és értékesítés fejlesztése:

- o **Hagyományos kézműipari** kismesterségek
- o **Nem élelmiszer célú** helyi természetes alapanyagok hasznosításának támogatása (kivétel: takarmány)
- o **Falusi és agroturizmus** fejlesztés
- o **Falvak megújítása**, vidék szellemi és tárgyi örökségének megőrzése
- o **Vidéki infrastruktúra** fejlesztése.

A vidékfejlesztési célelőirányzatnak létezik egy másik változata is, ez az **ún. nem pályázatos, központi előirányzat**, amely a vidékfejlesztéssel kapcsolatos központi feladatok ellátását szolgálja.

Az előbbi rendszerezés alapján összefüggésképpen a **területfejlesztést két nagy csoportra oszthatjuk** az általunk vizsgált tárgykör – kis- és középvállalkozások finanszírozása – tekintetében:

Szűkebb értelemben vett területfejlesztés:

Közvetlenül az önkormányzatok részére nyújtott támogatás, amely közvetve elősegíti a vállalkozások, köztük a kis- és középvállalkozások fejlődését is.

Tágabb értelemben vett területfejlesztés:

Közvetlenül a vállalkozások, köztük a kis- és középvállalkozások részére nyújtott támogatás, amely közvetett értelemben területfejlesztést „eredményez”.

A forrásbővítés **térségi megközelítése** mellett, azzal párhuzamosan a területfejlesztésnek létezik egy **ágazati tagoltságú, gazdaságszerkezeti** sajátosságokat hordozó változata is. Ennek bemutatására a tanulmány III. fejezete tér ki.

3. Kockázattőke-finanszírozás

A kockázati tőke funkcióját az elnevezése „magában hordozza”: **nagy kockázatú befektetések finanszírozásának felvállalása.**

A kockázati tőke definícióját a szakirodalom a következők szerint adja meg: „A nemzetközi szakirodalom szerint a kockázattőke-befektetés jellemzően vállalkozói tőkével finanszírozott olyan közép- és hosszú távú, általában 5-8 évre szóló befektetés, amelynek célpontjai a tőzsdén nem szereplő, magas növekedési potenciállal rendelkező vállalkozások.” (Márkus Csaba: A kockázattőke-befektetés jogi infrastruktúrája, Vezetéstudomány 1997. 2. sz. 30-38. p.)

A kockázattőke-finanszírozás szempontjából szóba jöhető vállalkozásokat két ismerv jellemzi: a **tőkére való rászorultság** és a jelentős **értéknövekedésre való képesség.**

A kockázattőke-befektetés finanszírozási sokoldalúságát a vállalkozások és a tőkebefektető oldaláról az alábbiakkal támaszthatjuk alá:

- A vállalkozás oldaláról

- tőkehiányos helyzet, hosszú távú tőkeigény
- innovatív vagy expanzív vállalkozások
- kitörési lehetőség biztosítása (életciklus szerinti finanszírozási fázisok: „magvető”, induló/hazai, expanzív, érett, lecsengő szakok)
- Magyarországon az utolsó mentsvár a sikertelen banki szereplések után

- A tőkebefektető oldaláról

- az átlagosnál magasabb kockázat felvállalása (fő funkció)
- a kockázat nagyságához igazodó hozamelvárás
- alapvető cél a profitmaximalizálás
- a banki hitelezőktől eltérő szélesebb körű szerepvállalás: tulajdonosi, tanácsadói és ellenőrzési (monitoring) területeken.

A kockázati tőke **forrását** tekintve nem egyszerűen a megtakarítások pénzügyi intézményrendszeren keresztüli kiközvetítéséről valósul meg, hanem a hosszú távú megtakarítások allokációjával foglalkozó intézmények, így a nyugdíjalapok, egyetemek, alapítványok, tőkealapok és multinacionális társaságok alkotják a kockázati tőkét kihelyezők körét.

A kockázati tőke **hazai intézményrendszerének** felvázolása előtt egy nagyon lényeges elhatároló ismérvet kell nevesítenünk:

- **Kockázati tőke-finanszírozást** végzőknek csak azokat a szervezeteket tekinthetjük, amelyek bejelentkeztek a kockázati tőke-társaságokat szabályozó **1998. évi XXXIV. törvény** hatálya alá.
- A másik csoportba tartozókat, vagyis a hivatkozott törvény hatálya alá nem tartozó befektetői intézményeket **vállalkozói tőkebefektetőként** nevesíthetjük, illetve határolhatjuk el a „tényleges” kockázati tőke-befektető társaságoktól. A jelenlegi állapot szerint két **kockázati tőke-befektetést** végző intézmény létezik, de ténylegesen még egyik sem működik:

Északkelet-Magyarországi Kockázati Tőkealap (ÉKTA):

Az alap létrehozásához a PHARE és a magyar állam – ezen belül a Gazdasági Minisztérium, Magyar Fejlesztési Bank, Közép-Magyarországi RFT., Északkelet-Magyarországi RFT. – fele-fele részben járult hozzá.

A jelenlegi árfolyam szerinti 1,2-1,3 milliárd forint nagyságú tőkét a **Regionális Kockázati Tőkealap Kezelő** fekteti be, amelyet a Magyar Fejlesztési Bank, valamint az Északkelet-Magyarországi és Közép-Magyarországi RFT.-k hoztak létre.

A kockázati tőke-befektetésre vonatkozó jogi szabályozás szerint az alapok működtetésének – intézményi oldalról – **négy fő eleme** különíthető el.

- Zártvégű alap

A befektetési stratégiát, a befektetési politikát a részvényesek közgyűlése határozza meg, a végrehajtásért, illetve annak ellenőrzéséért az igazgatóság felelős.

- Alapkezelő

Feladata az alap által meghatározott stratégia megvalósítása, a befektetésekhez kapcsolódó gyakorlati tevékenységek (döntés-előkészítés, elemzés, monitoring, szerződések kidolgozása) ellátása.

- Letétkezelő

A letétkezelő tevékenysége az alap és alapkezelő által végzendő feladatokra épül rá. Alapvető tevékenysége a pénzkezelés, ezért a letétkezelő tipikusan egy bank, szemben az alappal és az alapkezelővel, amelyek a Gt. szerinti társasági formában működnek.

A pénzkezelés mellett a letétkezelő összhangvizsgálati és ellenőrzési feladatokat is ellát, a konkrét pénzügyi tranzakciót csak ezután bonyolítja le.

A letétkezelő egyéb feladatai között a számlavezetéssel, értékpapír kezeléssel kapcsolatos technikai tevékenységek szerepelnek.

- Auditor

Az auditor lehetőleg nemzetközi könyvvizsgáló, szerepe a tőkealapok gazdálkodása tekintetében a törvényesség biztosítása és a jogszabályoknak megfelelő működés vizsgálata, illetve az alapokhoz kapcsolódó speciális teendők (pl. nettó eszközérték megállapítása stb.) elvégzése.

Kockázati tőke hazai intézményrendszere

A kockázati tőkét hazai viszonylatban – tekintettel a jelenleg még valóban „nem működőképes” kockázati tőke-társaságokra – úgy tekintjük, hogy abba veleértjük a vállalkezói tőkebefektetéssel foglalkozó szervezeteket is.

A kockázati tőke-társaságokat az erre vonatkozó kutatások **négy csoportja** tagolják a **források eredetét** tekintve:

- nemzetközi intézményi befektetők
- bankok
- hazai befektetők
- állam.

Nemzetközi intézményi befektetők

A **regionális alapok** a nagyobb befektetési lehetőségek iránt érdeklődő, kelet-európai befektetésekre szakosodott társaságokat jelentenek (pl. Advent International, AIG-CET Capital Management, Innova Capital LLC, Croesus Central European Fund, Bancroft Advisors, 3TS Venture Partners GmbH., Riverside Central Europe Fund).

Az **országalapok** jellemzője, hogy ezeket kizárólagosan magyar befektetésekre hozták létre (Equinox Ventures, MAVA Befektetési Kft., Hungarian Innovative Technology Fund, Róna és Társai Rt., Bankár Holding Rt.).

Banki forrásokat mobilizáló kockázati tőke-társaságok

A banki forrásokat bevonó kockázati tőke-társaságok közül három működik jelenleg Magyarországon: ABN Amro Capital Kft., DBG Eastern Europe Kft., Raffeisen Private Equity Management.

Hazai megtakarításokat mobilizáló társaságok

Ebben a csoportban a legjelentősebb a Dunaholding Rt., amely reorganizációs és fejlesztési céllal eszközölt befektetéseket, méret kategóriától és ágazati „hovatartozástól” függetlenül. Az új alapítású cégek (pl. Eclipse Rt., FastVentures, iHouse) befektetési orientációjukat tekintve már kezdenek „hasonlítani” nyugat-európai társaikhoz: az internettel kapcsolatos, technológia-intenzív, kisebb méretű vállalkozásokat célozzák meg.

Állami kockázattőke-szervezetek

A kockázati tőke és az állam szerepvállalása közötti összefüggések és fő irányvonalak meghatározása mindenféleképpen szükséges arra tekintettel, hogy ténylegesen működő kockázattőke-társaság még nincs, így az **állami beavatkozás** ráerősítő közreműködésének szükségessége vetődik fel:

- A Kormány keresi azokat az eszközöket, amelyekkel a kis- és középvállalkozások fejlesztését mozdíthatja elő. Ezek közül az egyik a kockázattőke-társaságokra vonatkozó feltételrendszer megfogalmazása, illetve jogi szabályozás megteremtése volt. Kiemelkedő, hogy magának a kockázattőke-befektetésnek az intézménye és a kis- és középvállalkozások fejlesztése közötti kapcsolatrendszer nem egyszerűsíthető le úgy, hogy a kockázattőke-finanszírozás elsődleges célja a kis- és középvállalkozások megsegítése, mivel a tőkebefektetés **motivációs tényezője nem a vállalkozás mérete, hanem az elérhető tőkehozam.**
- A gazdasági kockázati tőke iránti igénybecslés tekintetében eltér a Kormány és a szakemberek véleménye. Az állam szerint a **tudományos fejlődés** előmozdításához a meglévőnél nagyobb tőke szükségeltetik, míg a kutatók úgy vélik, hogy a magyar piac kockázattőke-ellátottsága megfelelő.
- Az állami szerepvállalás mellett és ellen szóló érvek számosak, így az államnak finanszíroznia kell azokat a területeket, amelyeket a kockázati tőke „elkerült”; az állami részvétel ugyanakkor puhíthatja a költségvetési korlátot stb.
- Az állam tervei között szerepel a kockázattőke-intézmény fejlesztése (Beszállítói Tőkealap létrehozása 2000. végén).
- A kapcsolatrendszer tekintetében zárógondolatként lényeges kiemelni azt, hogy az **első kockázattőke-társaságokat az állam hozta létre.**

A legfontosabb állami kockázattőke-intézmények: Regionális Fejlesztési Holding Rt., Covent Ipari Tőkebefektető Rt., Corvius Nemzetközi Befektetési Rt., Multinova Kft., Regionális Tőkealap Kezelő Rt., 8 regionális fejlesztési társaság. A **regionális fejlesztési társaságok** elsődleges küldetése alapításukkor a 90-es évek elején úgy fogalmazódott meg, hogy a kis- és középvállalkozások fejlődését tőkebefektetések útján mozdítsa elő. Jelenleg a dél-alföldi régióban két regionális fejlesztési társaság (Duna-Tisza Rt. Szeged, Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Rt. Békéscsaba) működik, melyeknél a tőkebefektetés az ügyletek magas kockázatára és fedezethiányára visszavezethető kedvezőtlen tapasztalatok miatt visszaszorulóban van, illetve a hangsúly a kis- és középvállalkozások finanszírozásának más területeire (pl. faktoring, lízing, tartós bérlet, ingatlanügyletek) helyeződött át.

A tőkebefektetések „kezdeti szakaszában” a hozamok enyhén magasabbak voltak a banki hozamoknál, és ennek ellentételezéseként az ügyletek mögé nem kellett fedezetet állítani. Az üzleti tapasztalatok alapján azonban nyilvánvalóvá vált, hogy az ügyletek biztonságossá tétele megkívánja a tőkebefektetések biztosítékokkal való „lefedését”.

Az állami kockázattőke-befektetők tőkeereje az előbbiekben vizsgált befektetőkhöz képest rendkívül alacsony, 0,98-4,8 milliárd dollár közötti és ugyanez jellemző a befektetési minimumra (0,006-0,4 millió dollár) és befektetési maximumra (0,02-0,4 millió dollár) is.

Az egyes kockázattőke-intézmények elérhetőségét a Magyar Pénzügyi és Tőzsdei Almanach kiadványai tartalmazzák.

Regionális Fejlesztési Holding Rt.

A regionális intézményrendszer bázisközpontjaként jött létre a Holding, amely kizárólagos állami tulajdonban álló részvénytársaság. Szervezetét tekintve **hálózatos ügynökségnek** tekinthető, amely a regionális fejlesztési társaságok tevékenységének irányításával a kis- és középvállalkozások finanszírozásában, a beszállítói kapcsolatok építésében, az ipari parkok fejlesztésében, vállalati övezetek programjának kialakításában és egyéb gazdaságfejlesztési feladatok ellátásában működik közre.

A Holding konkrét tevékenységének fő elemei:

- 2001-től a Széchenyi Terv Vállalkozáserősítő és Regionális Gazdaságépítő Programjainak kiemelt megvalósító társasága
- a kis- és középvállalkozások tőkeellátását javító kockázati tőkealapokhoz való hozzájárulás (pl. Észak-Magyarországi Kockázati Tőkealap)
- beszállítói tőketársaság létrehozása
- beszállító vállalkozások fejlődésének elősegítése (pénzügyi minősítő rendszer kialakítása, Beszállítói Innovációs Központok szakmai tevékenységének regionális országos koordinációja)
- 2001-től kezdve központi pályázatok szakmai döntés-előkészítő, ellenőrzési feladatainak ellátása.

4. Garanciarendszer intézményei

- Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány:

Az alapítványt az Európai Unió támogatásával az FVM és öt magyar hitelintézet hozta létre.

A garancianyújtás feltételrendszerei:

Cél: azon kis- és középvállalkozások hitelhez jutásának elősegítése, amelyek nem tudnak a bankok számára kielégítő fedezetet nyújtani. A hitelfelvételnek mező- és erdőgazdasági alaptevékenység fejlesztésére kell irányulnia.

Igénybevevők köre: a kérelem benyújtásának időpontjában max. 250 fős alkalmazottal rendelkező, egyéni és társas, jogi és nem jogi személyiségű vállalkozások, amelyek alapítói vagyonában a belföldi természetes személyek többségi részesedéssel bírnak.

Garantált hitel jellemzői:

- o közép- és hosszúlejáratú (180 napon túli, legfeljebb 3 éves, illetve 3-15 éves) hitelekre nyújtható
- o a garantált hitel felső határa 120 millió Ft
- o a hitelgarancia a bank választása szerint kiterjedhet a hitelre és annak kamatára is.

Garanciadíj nagysága:

A garanciadíj a garantált hitel és kamatai, valamint a futamidő függvényében kerül meghatározásra (0,25-3,00%-a).

Kedvezményes konstrukciók:

- **fiatal agrárvállalkozóknak** emelt arányú garanciavállalás (20 millió Ft hitelig 80%)
- **megbízható partner kedvezménye:** ismételt hitelgarancia kérelemnél 20%-os díjkedvezmény; **20 millió Ft alatti** garantált hitelnél az egyszeri garanciadíjból **50%-os díjkedvezmény a kis- és középvállalkozásoknak**
- egyéb kedvezmények: részleges hitelgarancia beváltás, kibontakozási hitelkonstrukcióhoz rendelt garanciavállalás, díjnövekmény kedvezmény, tőkepótló hitelkonstrukcióhoz kapcsolódó garancia.

Elérhetőség: Budapest Bank, CIB Bank, Erste Bank, ING Bank, K&H, Konzumbank, MKB, Postabank, OTP, Takarékbank, 4 nem integrált, 27 integrált takarékszövetkezet kijelölt fiókjai.

Hitelgarancia Rt.:

A Hitelgarancia Rt. 1992-es létrehozása óta támogatja a kis- és középvállalkozások hitelfelvételét. Az 1999. évi tényadatok szerint a legtöbb garanciát a mezőgazdasági, élelmiszeripari és kereskedelmi vállalkozások hiteleihez nyújtotta, a garanciavállalások ezekben az ágazatokban arányukat tekintve 60%-át tették ki az összes új kötelezettségnek.

Cél: elegendő biztosítékkal nem rendelkező kis- és középvállalkozások hitelrendszerének elősegítése. Kezességvállalásért a bank fordul közvetlenül a Hitelgarancia Rt.-hez.

Igénybevevők köre: a kérelem benyújtásának időpontjában a teljes munkaidős alkalmazotti létszám nem haladhatja meg a 250 főt.

Garantált hitel jellemzői:

- a hitel összege nem maximált
- a **Gazdasági Minisztérium a 20 millió forintot meg nem haladó** hitelekhez és bankgaranciákhoz **50%-os díjtámogatást** biztosít.

Garanciavállalás maximális mértéke és aránya:

- a kezességek összeszámított nagysága (több hitelhez is nyújtható hitelgarancia egyidejűleg, illetve egyszerre több hitel vonatkozásában is fennállhat hitelgarancia) legfeljebb 400 millió forint lehet
- az összeszámításkor a hitelek mellett a bankgaranciát is figyelembe kell venni
- a **kezesség maximális nagysága** a hitel + kamat + járulék 80%-a, 10 millió forint alatti hiteleknél a hitel + kamat + járulék 90%-a bankgaranciák esetén a kötelezettségvállalás 80%-a.

Garancia díj nagysága:

A garancia díj szintén a garancia arányától és időtartamától függően kerül meghatározásra (0,5%-5%).

Bírálat gyorsított eljárásban:

- **kis összegű** (max. 20 millió forint) hitelek esetén átlagosan 5 napos időtartamon belül döntés születik
- **közepes összegű** (20-50 millió forint között) a bírálathoz 10 nap alatt történik meg
- **nagy összegű** ügyleteknél (50 millió forint felett) 15 nap alatt hozza meg a döntést az Rt.

Elérhetőség: 1053 Budapest, Szép u. 2.

Telefon: 485-8300, fax: 485-8320

Magyar Exporthitel Biztosító Rt. (MEHIB)

A MEHIB Rt. 1994-ben alakult a magyar állam kizárólagos tulajdonában lévő részvénytársaságként. A MEHIB Rt. tevékenysége a **külkereskedelmi tevékenységhez** – értékesítés, befektetés stb. -, illetve az ennek során fellépő **piacképes és nem piacképes** kockázatok kezelése. A társaság egyben vállalja a **belföldi értékesítésből** származó fizetési kockázatok biztosítását is.

Igénybevevők köre:

- külkereskedelmi tevékenységet folytató belföldi, vagy ezzel jogviszonyban álló belföldi gazdálkodó szervezet
- külföldön közvetlen vállalkozásba befektető belföldi gazdálkodó szervezet
- exportirányú külkereskedelmi szerződéshez hitelt nyújtó hitelintézet.

Biztosítási konstrukciók felsorolása példálózó jelleggel:

- exportügyletekhez, külföldi tőkebefektetésekhez, külföldön kiírt versenytárgyalásokhoz, exporthitelhez, exportlízing-szerződésekhez kapcsolódó követelések, költségek, vagyon biztosítása
- nem piacképes kockázatok biztosítása. (A kockázat nem piacképesnek akkor minősül, ha a biztosítási piacon nem biztosítható.)
- **rövid lejáratú szállítói** hitelek biztosítása.

Két mód áll rendelkezésre a biztosítékok nélküli (nyitvaszállítással, halasztott fizetéssel) exportügyletek biztosítására a MEHIB Rt.-nél:

- teljesítés utáni időszakra, max. 360 napos hitelezési időszakra szóló kockázatvállalás

- a hitelezési és gyártási időszak alatt felmerülő kockázatok fedezése, ideértve a politikai kockázatokat is
- **közép-, hosszú lejáratú** egyedi ügyletek biztosítása
- **partner export-hitel biztosítás.**

Ezzel a konstrukcióval a MEHIB Rt. a kis- és középvállalkozások számára kíván segítséget nyújtani. A bevezetés évében a MEHIB kedvezményeket biztosít, illetve a terhek egy részét maga vállalja fel. A 100 országra kiterjedő exporthitel-biztosítás legfeljebb 60 ezer EURO-hitelig vehető igénybe.

Elérhetőség: 1065 Budapest, Nagymező u. 46-48.
Telefon: 374-9200, fax: 269-1198.

Hitelezés, hitelek

A tanulmány korábbi részeiben kiemeltük, hogy a pénzpiac, a pénzügyi közvetítő rendszer látja el elsődlegesen a megtakarításoknak a tőkehiányos vállalkozások részére történő „kiközvetítését”.

A **hitelbírálatot** meghatározó tényezőknek az alábbiak szerint határozza meg a szakirodalom általános **megközelítésben**:

- a hitelfelvevő szempontjából a hitelhez kapcsolódó költségek (hitel visszafizetésének, vissza nem fizetésének költségei)
- hitel visszafizetés összege, aránya
- hitelező forrásköltsége
- hitelfelvevők jövedelemtermelő képességének szintje, szóródása mint a hitel visszafizetést meghatározó kritérium.

A hitelbírálatot a kis- és középvállalkozások szempontjából bizonyos, ezen vállalkozások ontológiai eredetéből, létalapjából fakadó tényezők „beszűkítik”, így ezeket a vállalkozásokat hitelképességi szempontból „lerontják” azok a kedvezőtlen folyamatok, amelyek végső soron a növekedést gátolják (magas adó- és társadalombiztosítási terhek, erős verseny, kiszámíthatatlan szabályozás, tőkehiányos állapot stb.).

Az elmúlt időszakban – ennek a problémának az orvoslására – számos olyan **hitelkonstrukció** került kialakításra, amely a **kis- és középvállalkozások** sajátos finanszírozás igényére törekszik hatékony választ adni. Az alábbiakban ezek közül mutatunk be néhányat ízelítőül, bízva az ilyen jellegű források kínálatának további bővülésében.

Konzumbank

- **Vállalkozói jelzáloghitel** (éven belüli lejáratú hitel): a hiteltermék felhasználása nem célhoz kötött. Fedezete a vállalkozás által felajánlott ingatlanból és az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány kezességvállalásából tevődik össze. Idegen vállalkozás tulajdonában lévő ingatlant nem lehet fedezetként felajánlani. Az **alanyi kört** tekintve feltétel a Konzumbanknál történő számlavezetés, valamint a legalább egy lezárt gazdasági évnek megfelelő működési tartam. A **hitelösszeg** a felajánlott ingatlan menekülési értékének 50%-a lehet. A **hitel futamideje** legalább 180 nap, legfeljebb 12 hónap lehet, türelmi időre nincs lehetőség. A hitel lejáratára meghatározott feltételek esetén meghosszabbítható.

A hitelkonstrukció keretében szereplő **kedvezményes elem**, hogy az Agrár-Vállalkozási Hitelgarancia Alapítvány **15 millió Ft hitelösszegig** gyorsított eljárással hozza meg döntését a **mikrovállalkozások** részére.

- **KONTAKT – Gyorshitel.** Célcsoport: kis- és középvállalkozások, amelyeknél a foglalkoztatotti létszám a kérelem benyújtásakor nem haladja meg a 250 főt; az éves árbevétel legalább 10 millió forint, de nem éri el a 4 milliárd forintot; mérlegfőösszeg kisebb, mint 2,7 milliárd forint.

Speciális feltételek:

- o **PC alapú szoftver** saját vagy könyvelő cégen keresztül alkalmazása
- o **negyedéves gyakorisággal** a bank által kért adatok szolgáltatása
- o **számlavezetés** és megfelelő számlaforgalom bonyolítása a Konzumbanknál
- o **jóváhagyó döntés** (hitelszerződés) esetén feltétel a Hitelgarancia Rt. kezességvállalásának igénybevétele.

Hitelparaméterek:

- o **hitelösszeg:** 1-50 millió forint között (minősítéstől függő, árbevételhez kötött)
- o **futamidő:** max. 1 év
- o **kamat:** Konzumbank alapkamat + ügyfél/ügylethálózat szerinti kamatrés
- o **rendelkezésre tartási jutalék:** évi 1,5%
- o **kezelési költség:** nincs
- o **biztosíték:** ingatlanok, gépek, berendezések, járművek 20-100% mértékben (ügyfél/ügyletkockázat szerint); kiegészítő fedezet a Hitelgarancia Rt. készfizető kezességvállalása, melynek mértéke 10 millió Ft alatti ügyletnél 90%, 10-30 millió Ft közötti hiteleknel 80%, 30-50 millió Ft esetén 60%.

Lényeges: ezen túlmenően a vállalkozás **teljes vagyonát** terhelő zálogjog szükséges.

Gyorsított eljárás: A bank 5 nap alatt elvégzi a kockázatelemzést, ami alapján megküldi az ügyfél részére a KONTAKT – Gyorshitel ajánlatot, melynek érvényességi ideje 1 hónap. Az ajánlat elfogadása esetén egy **egyszerűsített hitelkérelmet** kell benyújtani, valamint a **Hitelgarancia Rt.** készfizető kezességvállalásához szükséges nyilatkozatot kell mellékelni.

A futamidő alatt a bank folyamatosan vizsgálja, ellenőrzi a cég gazdálkodását. A **konstrukció sajátossága**, hogy a **hitel lejáratát előtte egy hónappal** a bank ismételt ajánlatot tesz, az elfogadással a hitel megújul.

EXIMBANK

- EXIMHITEL 2001 kedvezményes kamatozású forgóeszközhitel kis- és középvállalkozásoknak.

Az EXIMHITEL konstrukció pályázat útján vehető igénybe 2001 után 2002-ben is.

Hitelfelvevők köre:

- o belföldi jogi személyiségű társaság
- o tevékenységét legalább 1 éve folytatja, kivéve ha a hitel visszafizetését bankgarancia biztosítja
- o nettó árbevétele max. 4 milliárd Ft, mérlegfőösszege max. 2,7 milliárd Ft az utolsó éves beszámoló szerint
- o az alkalmazotti létszám nem éri el a 250 főt
- o az állami, önkormányzati tulajdon, valamint az előbbi két feltételnek meg nem felelő gazdálkodó szervezetek részesedése a 25%-ot nem haladhatja meg
- o egyéb speciális feltételek megléte, illetve hiánya (pl. a vállalkozás nem áll csődeljárás vagy felszámolási eljárást alatt).

Hitel paraméterei:

- o **hitelösszeg:** érvényes értékesítési szerződés 75%-ának megfelelő forint-, devizaösszeg min. 10, max. 200 millió Ft, illetve ennek megfelelő devizaösszeg
- o **devizanem:** HUF, USD, EUR
- o **futamidő:** 12 hónap, indokolt esetben 18 hónap
- o **ún. kedvezményes időszak:** max. 6 hónap, mely időszakra kamatkedvezményben és garanciadíj kedvezmény adható. Kamatkedvezmény esetén az ügyfél az első hat hónapban a kamat 5%-át fizeti meg az ügyfél. Hátrányos helyzetű megyék esetén – a régió megyéi közül, így Békés megyében is az ügyfél a kamat 25%-át fizeti meg.
- o **kamat:** kondíciós lista szerint, fizetés 3 havonta, illetve lejáratkor
- o **fedezet:** Eximbank Rt. által elfogadottak (bankgarancia, ingatlan, gépek, készlet, árbevétel engedményezés, közraktárjegy, Hitelgarancia Rt. kezességvállalás, MEHIB Rt. exporthitel biztosítása).

OTP Bank Rt.

- **Kisvállalkozói gyors hitel:** a konstrukció a 250 főt meg nem haladó teljes munkaidőben foglalkoztatott létszámmal rendelkező vállalkozások hitelhez nyújtását azzal kívánja elősegíteni, hogy **egyszerűsített hitelbírálat** keretében dönt a hitelkélemlről, a bank **nem vizsgálja a hitelcél** és nem kér üzleti tervet. További kedvezményt jelent, hogy a **Hitelgarancia Rt.** valamennyi hitelhez **készfízető kezességet** vállal szintén **egyszerűsített eljárás** keretében.

Hitel paraméterei:

- o hitelösszeg: 1 millió Ft-tól 30 millió Ft-ig
- o futamidő: min. 3 hónap, max. 5 év
- o kamat: hirdetmény szerint
- o kezelési költség: évi 1%
- o egyéb: hitelbírálati, értékebecslési díj stb.

Hitelfeltételek:

- o OTP Banknál vezetett pénzforgalmi bankszámlán bonyolított forgalom (elmúlt évben min. évi 5 millió Ft volt vagy a hitelnyújtást követően a hitelösszeg kétszerese, de min. 5 millió Ft)
- o egyéb speciális feltételek (pl. a vállalkozásnak más banknál sincs lejárt tartozása stb.)

- **Kisvállalkozói gyors hitel:** a konstrukció szintén egyszerűsített hitelbírálat keretében, a hitelcél vizsgálata és bekért üzleti terv nélkül biztosított hitellehetőséget.

Hitelfeluevők köre:

- o a bank által meghatározott formában működő vállalkozások, őstermelők és non-profit szervezetek, amelyek megfelelő ingatlannal rendelkeznek vagy ilyen ingatlant ajánlanak fel biztosítéku, vagy ilyen ingatlant kívánnak vásárolni.

Hitel paraméterei:

- o hitelösszeg: 1 millió Ft-tól 50 millió Ft-ig (hitel az ingatlan menekülési értékének max. 50%-áig nyújtható)
- o futamidő: min. 3 hónap, max. 5 év
- o kamatfizetés: havonta
- o kamattörlesztés: negyedévente, félévente vagy évente
- o türelmi idő: max. 1 év
- o kamat: hirdetmény szerint
- o kezelési költség: évi 1%

- egyéb: hitelbírálati, értékbecslési díj stb.

Hitelfeltételek:

- OTP Banknál vezetett pénzforgalmi bankszámlán bonyolított forgalom (elmúlt évben min. évi 5 millió Ft volt vagy a hitelnyújtást követően a hitelösszeg kétszerese, de min. 5 millió Ft)
- egyéb speciális feltételek (pl. a vállalkozásnak más banknál sincs lejárt tartozása stb.)

CIB Bank Rt.

A CIB üzleti hitelrendszer négyféle terméket kínál a vállalkozásoknak (**folyószámlahitel, rövid lejáratú hitel, export utófinanszírozó hitel, garancia**).

A bank által kínált konstrukciók előnyös vonásai:

- gyors, egyszerűsített hitelbírálat
- a kérelemre a bank akár 1 munkanapon belül választ ad az adósminősítés alapján
- a bank az egyes hiteltermékekhez kedvező kamatozást biztosít
- a hitelhez versenyképes kamatozású és jutalékú bankszámla kapcsolódik.
- **Folyószámlahitel.** Cél: váratlan, eseti kiadások finanszírozása rulírozó jelleggel.
Alapfeltételek:
 - o hitelösszeg: min. 1 millió Ft, max. 30 millió Ft
 - o futamidő: 12 hónap
 - o kamatozás: fix vagy változó
 - o kamatmérték/jutalék az adósminősítés szerint (ez minden konstrukció esetén azonos).
- **Rövid lejáratú hitel.** Cél: forgótőkehiány finanszírozás.
Alapfeltételek:
 - o hitelösszeg: min. 1 millió Ft, max. 30 millió Ft
 - o forintban vagy devizában vehető igénybe (forinthitel esetén fix kamatozással)
 - o futamidő: 18 hónap.
- **Export utófinanszírozó hitel.** Cél: forgóeszköz-finanszírozás biztosítása az exportőr részére a kiszállítástól a vételár befolyásáig terjedő időszakra.
Alapfeltételek:
 - o hitelösszeg: min. 1 millió Ft, max. 30 millió Ft, illetve az ennek megfelelő devizaösszeg (a hitel devizában vehető igénybe)
 - o futamidő: 12 hónap
 - o lehívás: több részletben lehetséges.
- **Garancia.** Cél: visszavonhatatlan kötelezettségvállalás a garancia szerinti összeg kifizetésére a szerződésben meghatározott feltételek esetén a kedvezményezett javára.
Alapfeltételek:
 - o összeg: minimum nincs, maximum összeg 30 millió Ft, vagy ennek megfelelő deviza
 - o futamidő: 18 hónap.

A konstrukciókhoz felajánlható fedezetek felölelik a szokásos banki fedezetek teljes körét (ingatlan, közraktárjegy, ingó vagyon – készlet kivételesen, Hitelgarancia Rt. kezességvállalása stb.).

Igénybevehetőség közös feltételei a konstrukciónál:

- legalább 18 hónapos működés
- vállalás arra vonatkozóan, hogy éves banki számlaforgalmának 80%-át a banknál fogja bonyolítani
- megfelel a bank adósminősítési rendszerének.

III. Forrásbővítés ágazati megközelítésben

1. Széchenyi terv

A Gazdasági Minisztérium 2001. január 15. – 2001. november közötti időszakra vonatkozó összefoglaló adatai szerint eddig **9217** pályázatot nyújtottak be, amelyből **5292** került elbírálásra, az elbíráltak közül **3523** a győztes pályázat. **A támogatási igény 118,7 Mrd forint, a megítélt támogatás 57 Mrd forint.**

A pályázatok 83%-a vidékről – nem Budapestről érkezett – a pályázatok ¼-ét azonban a központi régióból (Budapest, Pest megye) nyújtották be. **Egy megyéből átlagosan 461 pályázat érkezett.**

A Széchenyi Terv (Nemzeti Fejlesztési Program) két fő részre tagolódik:

- Vállalkozáserősítő Program
- Kutatási, Fejlesztési és Innovációs Program
- Információs Társadalom- és Gazdaságfejlesztési Program
- Regionális Gazdaságépítési Program (RE)
- Turizmusfejlesztési Program (TU)
- Lakásprogram (LA)
- Autópálya-fejlesztési program

Témánk szempontjából a gazdaságfejlesztési célleírányzatok lényegesek, melyek 2001-2002. évi keretösszegeit az alábbi táblázat szemlélteti.

TÁMOGATÁSOK	2001. ÉV MILLIÓ FT	2002. ÉV MILLIÓ FT
Gazdaságfejlesztési célleírányzat (GFC)	19.159,5	20.259,5
Turisztikai célleírányzat (TU)	24.878,5	28.053,5
Kis- és középvállalkozói célleírányzat (RGC)	5.000,0	6.000,0
Aktív foglalkoztatási célok támogatása (AFC)	3.374,0	3.603,3
Magyar találmányok külföldi bejelentése	135,5	319,5
Állami támogatású bérlakás program	4.000,0	5.000,0
Lakóépületek energia megtakarítási programja	3.000,0	4.000,0
Összesen:	59.547,5	67.235,8

Az öt kedvezőtlen helyzetű megye támogatása a Gazdasági Minisztérium összesen 3.053 millió forint összeget különített el 2000-ben. A régióbeli megyék közül Békés megye tartozik a hátrányos helyzetben lévők csoportjába, az elkülönített támogatási összeg célleírányzatoként 2000-ben, illetve a 2001. és 2002. évi költségvetésről szóló 2000. évi

CXXXIII. törvény szerint 2001-2002. években az alábbiak szerint alakult, illetve alakul e megye vonatkozásában.

CÉLELŐIRÁNYZAT MEGNEVEZÉSE	2000. év	2001. év	2002. év
Gazdaságfejlesztési célélőirányzat	162,9	179,2	197,1
Kis- és középvállalkozói célélőirányzat	39,0	42,9	47,2
Turisztikai Célélőirányzat	30,0	33,0	36,3
Aktív foglalkoztatási célélőirányzat	58,4	64,2	70,6
Összesen:	290,3	319,3	351,2

A Széchenyi Terv 2002. évi **pályázatainak összefoglalóját** a tanulmány melléklete tartalmazza.

A legszélesebb körű tájékoztatás és az adatlapok letölthetősége az interneten, a Gazdasági Minisztérium honlapján keresztül biztosított (**www.gm.hu**).

A régióban a következő szervezetek látnak el a pályázati rendszerhez kapcsolódó információszolgáltatást illetve biztosítják igény szerint a pályázati dokumentációt:

Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Rt.

Tel: 66/528-360

Duna-Tisza Regionális Fejlesztési Rt.

Tel: 62/484-908

Magyar Turizmus Rt. Dél-Alföldi Marketing Igazgatósága

Tel: 66/521-020

Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

Tel: 76/501-500

Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

Tel: 66/451-775

Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara

Tel: 62/423-451

ITDH Kht. és regionális képviselői

Munkaügyi kirendeltségek

Helyi vállalkozói központok

A Széchenyi Terv programjai közül a kevésbé ismert **integrátori – beszállítói** programot mutatjuk be röviden a tanulmány keretében:

Célok:

- a beszállítók pénzügyi alkalmasságának fejlesztési fejlesztések, beruházások megvalósításához
- támogatás konkrét pénzügyi konstrukciókkal

Feltételek:

- megfelelés a nemzetközi vállalatminősítésnek (roting)
- megfelelés a hitel előminősítésnek (scoring).

A program pénzügyi elemeit a Regionális Fejlesztési Holding Rt. kezeli, míg a program másik eleme (Beszállítói Információs Központok kialakítása, beszállítói tevékenység szakmai támogatása) a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány és a Helyi Vállalkozói Központok hálózataán keresztül valósul meg.

2. Munkaerőpiaci Alap támogatása

A Munkaerőpiaci Alap a célok szerint hét alaprészre tagolódik (foglalkoztatási, szakképzési, rehabilitációs, szolidaritási, jövedelempótló, bérgarancia, működési).

A **foglalkoztatási alaprész** összege 2001-ben 43 milliárd forint volt, melynek 80%-át (35 milliárd forint) a megyék részére decentralizálják. Az alap célja a **munkahelyteremtés** és a foglalkoztatás szakmai **színvonalának emelése** a megyékben, kistérségekben és az egyes régiókban. A támogatás elnyeréséhez a pályázatokat a megyei/fővárosi munkaügyi központokhoz, kirendeltségeihez lehet benyújtani.

Az aktívabb állami foglalkoztatás politika jegyében 2001. július 1-től átalakult a munkaerőpiac szervezeti felépítése: az élen csúcsszerveként az Állami Foglalkoztatási Szolgálat áll és lényegében ennek szervezeti egységeiként jelennek meg a megyei/fővárosi munkaügyi központok, munkaerő-fejlesztő és –képző központok, valamint a Foglalkoztatási Hivatal.

2002. január 1-től a munkaügyi tanácsok hirdetnek meg pályázatokat a foglalkoztatási alap decentralizált forrásaiból, melynek céljai között a foglalkoztatási szerkezetátalakítás, a szakmastruktúra korszerűsítése szerepel.

Központi foglalkoztatási programok

- Munkanélküliek, pályakezdők részére (foglalkoztatási, szakmai, reintegrációs jellegű programok)
- Központi rehabilitációs képzés (megváltozott munkaképességűek számára szakmai képesítés megszerzése)
- **Csúcstechnológiájú regionális képzés** (legalább 2 megye küld résztvevőket; a képzési szakirányok a régió igényeihez igazodóan a munkaügyi és képző központok által kerülnek meghatározásra)
- **Magas élőmunka-igényű** vállalkozások **foglalkoztatási támogatása**.

A program keretében a Gazdasági Minisztérium által meghirdetett – minimálbér terheit csökkentő pályázatok lejártak, esetleges megújításukról nincs információ.

(A központi programok közül az első kettő nem közvetlenül szolgálja a vállalkozások fejlődését, de közvetett, a munkaerőpiaci kínálat bővítésében játszott szerepük miatt a felsorolás tartalmazza ezeket is.)

Megváltozott munkaképességűek foglalkoztatása

A támogatás közvetlenül a munkaadó (magánszemély, jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező szervezet) részére nyújtható rehabilitációs foglalkoztatási célok megvalósításához. A támogatás 1 éven belül visszatérítendő, 2002. évi mértéke 31.500 Ft/fő.

Foglalkoztatást elősegítő megyei támogatások

Az alábbiakban a széleskörű támogatási kínálatból néhány, a kis- és középvállalkozások számára érdeklődésre számot tartható támogatást emelünk ki.

- **Munkaerőpiaci szolgáltatók támogatása:** vissza nem térítendő támogatás nyújtható legalább 3 évre a közhasznú szervezetek, természetes személyek mellett jogi személyiségű és jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaságok részére munkaerőpiaci és foglalkoztatási információk nyújtására elmaradott térségekben vagy hátrányos helyzetben lévő rétegek számára, illetve munka-, pálya-, álláskeresési stb. tanácsadói szolgáltatásra.
- **Munkaerőpiaci programok támogatása:** a támogatást jogi személy, nem jogi személyiségű gazdasági társaság, egyéni vállalkozó veheti igénybe térségi foglalkoztatási célokra, hátrányos helyzetben lévő rétegek foglalkoztatásának elősegítésére. A támogatás a program teljes időtartama alatt, max. 3 évig adható.

3. Agrárgazdasági célok támogatása

A 2002. évi agrártámogatásokra vonatkozó jogszabály még nem került kihirdetésre, így jelen anyagban a támogatási rendszer módosulásának, fejlődésének főbb irányait koncepcionálisan vázoljuk fel.

Az **agrártermelési támogatások** céljaira a költségvetési törvény szerint 65,7 milliárd forint áll rendelkezésre.

Termelési támogatások

- **A földalapú növénytermelési támogatásoknál** a birtokméret szerinti túlzott differenciálódás mérséklése várható, ami a támogatási összeg lényeges emelkedéséhez vezet egyes birtokkategóriákban.
- **Állattenyésztési támogatások** tekintetében még nem adottak az EU szabályozás átvételének feltételei, de 2002-ben egy egységes, a biológiai alapok fejlesztését kitűző támogatási konstrukció kialakítása, illetve bevezetése várható.
- **Az agrárfinanszírozás rendszere** várhatóan nem módosul, mivel a változtatások tekintetében a 300 milliárd forintot meghaladó támogatott hitelállomány behatároló tényezőt jelent.

- **A szaktanácsadás és a különböző termelői közösségek** foglalkoztatási támogatásai továbbra is a támogatási rendszer elemeit képezik, lényegében változatlan tartalommal.
- Kiemelt hangsúlyt kap a zöldség-gyümölcs ágazat szabályozása az EU-csatlakozás követelményeihez igazodóan. Az EU-ban az ágazat támogatása az ún. **Termelői Értékesítő Szövetkezeteken** keresztül valósul meg. A jelenlegi szabályozás az ilyen típusú szövetkezetek létrehozását segíti elő, de az ösztönző elemek más területekre történő kiterjesztése szükséges, illetve várható (pl. működés, infrastruktúra támogatása).
- **A beszerző, értékesítő, szolgáltatást nyújtó szövetkezetek** támogatásának már beindult folyamata tekintetében további „ráerősítés” várható. E szövetkezetek vonatkozásában is a hangsúly egyre inkább a működés és az infrastrukturális feltételek támogatására helyeződik át (regionális hálózatok kialakítása, hűtőházak építése stb.).

Az agrárberuházások támogatási előirányzata **64,9 milliárd forint**, változások a **beruházások körének** pontosítása tekintetében, valamint a **támogatások** differenciálása terén várhatók.

Beruházási támogatások

- **Gépvásárlások:** lépcsőzetes támogatási forma helyett egységes támogatási arány bevezetése tervezett, módosul a gépjavítások támogatása is.
- **Ültetvénytelepítési beruházások:** hangsúlyos szerepet kap az új telepítések támogatása, az alföldi stb. túltermelési problémák megoldása.
- **SAPARD program:** a program keretében sertés-, szarvasmarha- és baromfitartáshoz szükséges épületekre, infrastruktúrára, élelmiszeripari beruházásokra lehet majd pályázni a várhatóan 2002-ben megtörténő indulás esetén. A SAPARD program bevezetése esetén a hazai támogatási rendszer a SAPARD által nem érintett területeken fejtheti ki hatósugarát (pl. erdészet, vadászat, halászat stb.).
- **Építési beruházások:** bizonyos értékhatár alatt a források decentralizációja várható, döntések a megyei FVM hivatalok hatáskörébe delegálva meghatározott körben.
- **Fiatál vállalkozók támogatása:** a támogatás részben a beruházási, részben a családi gazdaságokra vonatkozó támogatási formákba kerülhet integrálásra, illetve feltételei ezeknek megfelelően kerülnek várhatóan megfogalmazásra.

Nemzeti Agrár-környezetvédelmi Program támogatása

Erre a programra összesen 2,2 milliárd forint címzett előirányzat került elkülönítésre a környezetvédelmi tartalommal bíró egyes agrárgazdasági célok támogatására (p. ökológiai növénytermesztés, talajvédő művelési módok támogatása stb.).

Piacrajutási támogatások

A piacrajutási támogatásokra 2002-ben 41,3 milliárd forint áll rendelkezésre:

- Előtérbe kerül az exporthitel és exportbiztosítás támogatása az exporttámogatások visszaszorulásával egyidejűleg.

- Speciális piacrajutási támogatások szerepének növekedése (pl. agrármarketing támogatás, termékminőség javítását célzó támogatások stb.)
- Iskolatej program folytatása tervezett új elem a támogatási rendszerben – családi gazdálkodók támogatása.

A Kormány kiemelten kezeli 2002-től az ún. családi gazdálkodók támogatását, a támogatásukra vonatkozó koncepció főbb elemeit az alábbiak szerint összegezhetjük:

- o ezen gazdálkodó szervezetek az agrártámogatások rendszerének alapvető támogatási formái mellett **kiegészítő támogatásokban** részesülnének
- o tervezett a családi gazdálkodók fejlesztésére egy külön célprogram létrehozása, amelynek keretében telephely létesítéshez, korszerűsítéshez, tartós forgóeszköz-beszerzéshez igényelhető **kedvezményes hitel**.

Egyéb támogatási formák

A fennálló támogatási formák (melioráció, hal-, és vadgazdálkodási támogatás) és szabályok fenntartása várható, esetleges változtatások a célszerűség által indokolt mértékben lehetnek.

Békés megye – meliorációs, öntözési többlettámogatás:

Az öt hátrányos helyzetben lévő megyében, köztük Békés megyében 2001-2002. évekre a meliorációs, valamint az öntözési beruházásokhoz nyújtható többlettámogatások elnyerésére a területfejlesztési tanácsok pályázatot hirdettek, illetve hirdetnek meg. Békés megyében a 2001. évi keretösszeg 10 millió forint volt, és 2002-ben 11 millió forintra lehet pályázni. A támogatást a megyén belül is elsődlegesen a területfejlesztés szempontjából kedvezményezett térségekben megvalósuló agrárgazdasági fejlesztésekhez lehet igényelni. A többlettámogatás a konkrétan meghirdetett jogcímekhez hozzárendelten igényelhető; fő szabály szerint a pályázónak 25% saját erővel kell rendelkeznie. (A 2002. évi pályázati kiírás még nem jelent meg, a 2001. évi pályázatok benyújtási határideje lejárt.)

Békés megye – egyes agrárgazdasági célok 2001-2002. évi többlettámogatása:

A meliorációs és öntözési többlettámogatáshoz hasonlóan – ugyanazon körben, ugyanazon feltételek mellett – többlettámogatás igénybevételére volt lehetőség, egyrészt **szőlő, gyümölcsös és egyéb ültetvények telepítését**, valamint **szőlőültetvények felújítását** szolgáló beruházásokhoz, másrészt **új mezőgazdasági gépek, technológiai berendezések vásárlását** célzó beruházásokhoz, fejlesztésekhez. A pályázatot a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács hirdette meg, az elkölthető keretösszeg 2001-ben 154 millió forintban, 2002-re pedig 169,4 millió forint nagyságú decentralizált forrást jelentett a megye számára.

4. Műszaki fejlesztési támogatások

Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program

A Kormány 1073/2000. (VIII.31.) számú határozatával döntött a program elindításáról. A pályázati felhívásokat az Oktatási Minisztérium évente teszi közzé. A 2002. évre meghirdetett pályázati célok:

1. Életminőség javítása
2. Információs és kommunikációs technológiák
3. Környezetvédelmi és anyagtudományi kutatások
4. Agrárgazdasági és biotechnológiai kutatások
5. Nemzeti örökség és a jelenkori társadalmi kihívások kutatása

terén átfogó K+F és innovációs programok megvalósítása.

Pályázati feltételek:

1-4. programok: pályázók köre:

- belföldi jogi személyből és jogi személyiség nélküli szervezetből alakult konzorcium. A konzorcium egyik tagja közfinanszírozású, közhasznú formában működő kutató szervezet, másik tagja vállalkozás kell hogy legyen
- a támogatás mértéke min. 100 millió Ft (kivéve az 1. programon belüli „1/B. Társadalom-egészségügy” alapprogram, amelynél a támogatás min. 20 millió Ft

5. program:

- pályázók köre: ugyanaz, mint az 1-4. programoknál, de konzorcium alakítása nem kötelező
- a támogatás mértéke min. 10 millió forint.

A projektek futamideje legalább 24, legfeljebb 48 hónap, állami támogatás csak az első 36 hónapra igényelhető. A jelenleg futó pályázatok beadási határideje 2001. október 31-én lejárt. Bővebb információ az Oktatási Minisztérium honlapján (www.om.hu => pályázatok), és az Oktatási Minisztérium Kutatási-Fejlesztési Helyettes Államtitkárságán kérhető (1052 Budapest, Szervita tér 8.).

A Nemzeti Kutatási és Fejlesztési Program pályázatait a Széchenyi Terv részét képezik.

Műszaki fejlesztési célelőirányzat

Cél: műszaki innovációs és kutatás-fejlesztési célok támogatása

Támogatási jogcímek: a támogatási jogcímek két fő csoportra oszlanak a 2001. évi pályázati kiírás szerint, amelyek közül az A) csoportban nevesített jogcímek szolgálnak a mikro-, kis- és középvállalkozások fejlesztésére, összesen 15 jogcím került meghirdetésre, amelyek közül a legfontosabbakat felsorolásszerűen említjük meg:

- licenc, know-how vásárlás a meglévőnél korszerűbb technológiához kapcsolódóan
- új technológia kifejlesztése
- találmányok, ipari minták, védjegyek hazai bejegyzése
- kutatás-fejlesztési tevékenységet szolgáló mérőberendezések beszerzése, beüzemelése stb.

(Megjegyzés: a támogatások mértéke jogcímenként eltérő)

A régió belül Békés megye a 2001-2002. évekre vonatkozóan megállapított műszaki fejlesztési célleírányzatból decentralizált forrásként 2001-ben 54,3 millió forint, 2002-ben pedig ennek 10%-kal megnövelt összege felett rendelkezhet a megyei fejlesztési koncepció és területfejlesztési program alapján készített regionális, megyei és kistérségi programokhoz illeszkedő műszaki innovációs és kutatás-fejlesztési célok támogatására a Békés Megyei Területfejlesztési Tanács által meghirdetett, illetve 2002-ben is meghirdetendő pályázati rendszer keretében.

Országos Műszaki Fejlesztés aktuális pályázata:

- EU Kutatási Keretprogramban a magyar részvétel támogatása (támogatás projektenként legfeljebb 1 millió Ft)
- EU 5. Keretprogram tematikus hálózataiban való részvétel támogatása (vissza nem térítendő támogatás mértéke az EU támogatással együtt max. a költségek 90%-áig, max. 10 millió forint)
- Mecenatúra 2002. (2002. évi nemzetközi tudományos-műszaki konferencián részvétel, K+F tudományos konferenciák megrendezéséhez, magyar intézmények nemzetközi szervezeti tagsági díja).

5. Környezetvédelmi támogatások

Környezetvédelmi alap célfeladat (KAC)

- **A KAC felhasználásának jogcímei:**
- **környezetvédelmi és természetvédelmi** programok, amelyek a környezet és a természet védelmét közvetlenül elősegítő fejlesztések megvalósítása, ideértve a nemzetközi támogatással megvalósuló projektek társfinanszírozását, valamint hasznosítási rendszerek működtetéséhez biztosítanak támogatást
- közcélú környezetvédelmi és természetvédelmi feladatok finanszírozása
- jogszabály-érvényesítést elősegítő feladatok
- nemzeti park igazgatóságok természetvédelmi vagyonkezelésével összefüggő feladatok finanszírozása
- kárelhárítási feladatok finanszírozása
- KAC működtetési feladatok költségeinek fedezése.

Felhasználás formái és jogosultjai:

- vissza nem térítendő támogatás, ideértve a külön jogszabály szerinti rendszeres támogatást is
- kamatmentes vagy kedvezményes kamatozású visszatérítendő támogatás
- vissza nem térítendő kamattámogatás
- költségvetési szervek közötti pénzeszközátadás
- termékdíj visszaigénylés
- termékek és szolgáltatások közvetlen finanszírozása

- környezetvédelmi, természetvédelmi célt szolgáló, a miniszter 100%-os tulajdonosi irányítása alá tartozó közhasznú társaság, gazdasági társaság alapítása, ilyenben tőkeemelés.

Jogosultak: belföldi székhelyű jogi személy, jogi személyiséggel nem rendelkező gazdasági társaság, egyéni vállalkozó, devizabelföldi magánszemély.

A KAC felett a környezetvédelmi miniszter rendelkezik, rendeletben és utasításban szabályozza évente a támogatandó konkrét feladatokat, illetve az alap működtetésével kapcsolatos tárgyeszközöket:

- 7/2001. (III.9.) KÖM rendelet az előirányzat felhasználásának, nyilvántartásának és ellenőrzésének részletes szabályairól
- 4/2001. KÖM utasítás az előirányzat működtetésének szabályairól
- évente a konkrét KAC pályázatok kiírása.

(A 2002. évi pályázatok kiírása decemberben várható.)

KAC előirányzat felhasználása:

- legalább 62%-át környezetvédelmi és természetvédelmi programokra
- legfeljebb 15%-át közcélú feladatokra
- legfeljebb 14%-át jogszabály-értvényesítést elősegítő feladatokra
- legfeljebb 2,5%-át természetvédelmi vagyonkezelési feladatokra
- legfeljebb 6,5%-át KAC működtetési költségekre
- legfeljebb 5%-át kárelhárítási feladatokra lehet tervezni.

LIFE program

A LIFE programban az EU és Magyarország közötti Társulás Tanács határozata értelmében Magyarország is részt vesz. Magyarország az Európai Unió költségvetéséhez 2.280.000 EURO-t fizet majd évente.

A LIFE programban való részvétel nyitva áll minden természetes és jogi személy számára.

A program három fő területre kiterjedő eszközenszert jelent: **környezetvédelem**, a **természet megőrzése** és **harmadik országok**.

A program 1992-ben kezdődött el, és szakaszokra tagozódik. Jelenleg a LIFE III. szakasznál (2000-2004.) tartanak.

A program működtetésére a Környezetvédelmi Minisztériumon belül létrehozták a LIFE Irodát (1011 Budapest, Fő u. 44-50., Tel: 457-3409).

EBRD-PHARE-Budapest Bank környezetvédelmi hitelkonstrukció

(A hitelkonstrukciót kedvezményes feltételeire tekintettel a környezetvédelmi támogatásokon belül mutatjuk be röviden.)

A hitel **célja kedvezményes beruházási** hitel biztosítása magántulajdonban lévő devizabelföldinek minősülő vállalkozásoknak **környezetvédelmi beruházásokhoz**, valamint környezetvédelmi beruházást tartalmazó termelő kapacitást bővítő fejlesztésekhez és környezetszennyezést csökkentő beruházásokhoz forrás biztosítása.

A hitel összege min. 50 millió, max. 400 millió forint, és devizahitel is igényelhető. A futamidő 5-8 év közötti.

A konstrukció kedvezményes eleme továbbá hogy **10%-os saját erő szükséges**, ami készpénz mellett 6 hónapon belül beszerezett, számlával igazolt vagyontárgy is lehet.

A hitel **piaci kamatnál alacsonyabb** kamatozással hitelképes környezetvédelmi projekthez vehető igénybe. Devizahitel esetén a kamat a devizára vonatkozó **6 hónapos LIBOR** mértékétől függően kerül meghatározásra.

IV.

Finanszírozás az EU-ban, finanszírozás EU forrásokból Magyarországon

Az EU finanszírozást jelen fejezetben kétféle aspektusból tekintjük át:

- az EU tagállamai részére rendelkezésre álló Európai Unió források
- Magyarország csatlakozását támogató alapok, programok.

A kétféle finanszírozás között szoros összefüggés van: az Európai Unió tagállamai részére nyújtott finanszírozási struktúra leképezéseként jelennek meg a csatlakozást támogató alapok, programok.

Strukturális Alapok

A korábbi hat célkitűzést három célrendszer „sűríti magába” 2000-től kezdve:

1. cél: legelmaradottabb régiók támogatása
2. cél: az 1. cél keretébe nem illeszthető, súlyos strukturális problémákkal küszködő ipari, vidéki és városi területek támogatása
3. cél: az 1-2. célokhoz be nem sorolható régiók foglalkoztatás-, oktatás- és képzési politikáinak korszerűsítése.

Strukturális Alapok típusai:

- **Európai Területfejlesztési Alap (ERDF):** az Alap a leghátrányosabb helyzetű ún. NUTS II. szintű régióknak biztosít forrást termelő beruházásokra, infrastruktúra fejlesztésre, kisvállalkozások fejlesztésére.
- **Európai Szociális Alap (ESF):** az Alap szakképzéshez és munkaerő felvétel támogatására nyújt forrásokat.
- **Európai Mezőgazdasági Orientációs és Garancia Alap (EAGGF):** az Alapból mezőgazdasági struktúrák fejlesztéséhez és az ún. vidékfejlesztéshez nyerhető támogatás.
- **1993. óta működő Halászati Útmutató Pénzügyi Eszköz (FIFG):** az Alap a halászati ágazat fejlődését segíti elő.

A csatlakozás után várhatóan Magyarország az 1. cél alá fog tartozni, mivel a GDP szerint egyik régió sem éri el az EU átlag 75%-át. Az országos átlag 48%, a Nyugat-magyarországi régió átlaga 50%, a Dél-alföldi Régió és a Dél-dunántúli régió 38%-os, az Észak-magyarországi és az Észak-alföldi régiók 33%-os átlagos aránnyal rendelkeznek.)

Kohéziós alap

Finanszírozási területek:

- **Környezet** minőségének megőrzése, javítása
- **Közlekedési** infrastruktúra kiépítése, fejlesztése.

A célok között szerepel – a környezeti és közlekedési infrastruktúrák fejlesztése mellett – a kedvezőtlen helyzetben lévő tagállamok felkészítése az EMU-ra (Európai Monetáris Unió).

Közösségi kezdeményezések rendszere

Az ún. Közösségi kezdeményezések jellemzője a projektfinanszírozás, valamint a finanszírozás ágazati szintű megközelítése. A forrásokat a Strukturális Alapok meghatározott elkülönített része képezi.

Közösségi kezdeményezések néhány típusa:

- **INTERREG:** a program két fő célterülettel bír: határmenti együttműködések fejlesztése, energiahálózatokhoz való kapcsolódás elősegítése.
- **LEADER:** a program középpontjában a területfejlesztés innovatív megközelítése áll, ennek keretében hangsúlyt kap a vidéki társulások és önkormányzatok részére nyújtandó segítség pl. új munkahelyek teremtése útján.
- **REGIS:** a program a legtávolabbi térségek integrálódásának elősegítését célozza.
- **Foglalkoztatás és emberi erőforrás fejlesztése:** a program három fő irányzatra bontható:
 - EMPLOYMENT-NOW: nők egyenlő foglalkoztatási lehetőségeinek javítása
 - EMPLOYMENT-HORIZON: munkaerőpiacról kiszorultak munkavállalásának elősegítése
 - EMPLOYMENT-YOUTHSTART: 20 év alatti fiatalok beilleszkedésének elősegítése.
 - Kis- és Középvállalkozások (SMES): az ipari és szolgáltató ágazatokban működő kis- és középvállalkozások támogatása (alkalmazkodás az Egységes Piachoz, versenyképesség növelése stb.).

A következőkben Magyarország Európai Unió csatlakozását elősegítő programokat mutatjuk be dióhéjban:

PHARE

A program 1989-ben indult be, mint Kelet-Európa – ezen belül Lengyelország és Magyarország – gazdasági szerkezetváltási segélyprogramja.

A program keretében Magyarország 1990-1998. között 800 millió EURO vissza nem térítendő támogatásban részesült. A PHARE programból a támogatott projekteket évenként választják ki, az éves ország-programok, finanszírozási memorandumok jóváhagyásával, amelyeknek illeszkedni kell az Előzetes Nemzeti Fejlesztési Tervhez.

A PHARE által támogatott **három célrégió:** Észak-Magyarország, Észak-Alföld, Dél-Alföld. A következőkben a dél-alföldi régió szempontjából kiemelt jelentőséggel bíró **PHARE 2000. programot** mutatjuk be röviden:

Stratégiai célok:

- új termékek kifejlesztése, gyártásának beindítása
- régi termékek új megjelenési formában történő kifejlesztése
- belépés hazai vagy külföldi piacokra

- hozzáférés lehetősége (műszaki-techikai feltételekhez, új technológiához, üzleti szolgáltatásokhoz)
- kis- és középvállalkozások foglalkoztatási létszámának növelése
- nagyobb cégek beszállítói hálózatahoz való csatlakozás.

Támogatható tevékenységek:

- üzleti infrastruktúra fejlesztése
- eszközök és szolgáltatások beszerzése
- know-how transzfer, szabadalmak

Pályázók köre:

- kis- és középvállalkozások régióban megvalósuló társulása (közös vállalat, beszállítói/konzorciumi megállapodás)

Támogatás nagysága, aránya:

- legkisebb támogatási összeg 25.000 EURO, legnagyobb támogatási összeg 200.000 EURO (vissza nem térítendő támogatás max. aránya 32% lehet).

Beadási feltételek: 2002. február 4. 16.00 óra

- Dél-Alföldi Regionális Fejlesztési Ügynökség (DARFT RFÜ 6720 Szeged,. Oroszlán u. 2.) Részletes információkért, illetve segítségért a formanyomtatványok kitöltéséhez, pályázati anyag elkészítéséhez a Magyar Vállalkozásfejlesztési Alapítvány hálózatának megyei központjaihoz lehet fordulni (lásd mikrohitelnél).

*